

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. А.С.МАКАРЕНКА

ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра теорії і методики фізичної культури

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ ШКОЛЯРІВ ТА СТУДЕНТІВ УКРАЇНИ

*Матеріали VII Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції*

19-20 квітня 2007 року

СУМИ 2007

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
ім. А.С.Макаренка

ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра теорії і методики фізичної культури

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ
ШКОЛЯРІВ ТА СТУДЕНТІВ УКРАЇНИ**

*Матеріали VII Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції*

19-20 квітня 2007 року

Суми – 2007

Гончаренко М.М., Гончаренко В.І. Історія виникнення та розвитку хокею на траві.....	489
Деревінська В.В. Розвиток вольових якостей, як складова частина підвищення емоційної стійкості спортсмена.....	495
Дмитрієв О.В. Особливості виховання фізичних здібностей у спортсменів 8-11 років у спортивних танцях.....	502
Дурманенко М. Ю., Лянной М.О., Балашов Д.І. Розвиток вестибулярної стійкості кних акробатів.....	506
Заярна А.М., Козлова К.П. Педагогічна технологія, яка стимулює розвиток гнучкості у школярів, які займаються акробатикою.....	512
Заяц С.В., Заяц О.М. Ігри, як засіб тренування плавців.....	516
Ігошев О.О., Бурла О.М. Рухові здібності боксерів в контексті силової і функціональної підготовки.....	519
Коваленко О.П., Коваленко Р.О. Проблеми прискорення процесу оволодіння тактикою баскетболістками на початковому етапі.....	525
Кормілець С.В., Бріжатиий О.В. Педагогічні умови формування рухливості у суглобах в процесі підготовки спортсменів-панкратистів.....	530
Лапицький В.О. Стан і перспективи розвитку світового жіночого хокею на траві.....	535
Лахтарина С.М., Лоза Т.О. Методика проведення тренувальних занять в хокеї на траві дівчат віком 13-15 років.....	538
Лисенко О.В., Бурла А.О. Прогнозування і відбір у спорті.....	543
Манько М.О., Андріанов В.Є. Морально-етичні засади перших олімпійських ігор.....	549
Однолеток Т.В. Оцінка рівня фізичного розвитку та фізичної підготовленості курсантів вищих військових навчальних закладів.....	554
Омельченко О.С., Яримбаш О.В. Модельні характеристики проходження змагальної дистанції в академічному веслуванні у спортсменів високої кваліфікації.....	559
Пастушенко В.О., Лянной М.О. Побудови програм тренувальних занять спортсменів, що займаються атлетизмом.....	563
Попович В.І. Львівські гімнасти – учасники ігор олімпіад.....	569
Семенюк Л.В. Педагогічна технологія розвитку швидкісної витривалості у юних легкоатлетів в процесі фізичної підготовки.....	574
Скрипка І.М., Ратов А.М. Розвиток фізичних якостей у здюдоїстів молодшого шкільного віку.....	578
Ткаченко І.В., Лоза Т.О. Використання акробатичних вправ у різних видах спорту.....	581
Хахуля В.М., Лоза Т.О. Методика навчання змагальних вправ у важкій атлетиці.....	587
Череднічэнко С.В. Структура професійної підготовленості спеціаліста з панкратіону.....	593
Шутова С.Є. Професійно-психологічні особливості діяльності особистості педагога-тренера у вищих навчальних закладах гуманітарного профілю.....	598

Професійно-психологічні особливості діяльності особистості педагога-тренера у вищих навчальних закладах гуманітарного профілю

У статті представлений диференційований підхід до вивчення професійно-психологічних особливостей діяльності особистості педагога-тренера у вищих навчальних закладах гуманітарного профілю.

Актуальність. У сучасну епоху зростає роль освіти, її вплив на соціальний та науково-технічний прогрес суспільства. Це повною мірою відноситься й до такої галузі суспільного життя, як фізична культура та спорт. Підвищення ролі спорту, його суспільного значення, загальна його інтенсифікація на базі науково-технічних досягнень викликали посилення вимог до професійної освіти (професійної підготовки) та широкого впровадження всіх спеціалістів даної галузі, у тому числі й педагогів-тренерів, у вищі навчальні заклади гуманітарного профілю [4].

Найважливіший фактор психічного розвитку особистості професіонала – включення його до постійного вирішення соціокультурних проблем, які сьогодні зачіпають як суспільство у цілому, так і кожен професійну сферу, кожен людину [3].

Сенс будь-якої діяльності, її характер та зміст визначаються суспільними потребами, вирішенням завдань, що стоять перед суспільством, реалізацією суспільної мети [5].

Проблемі визначення професійно-психологічних особливостей діяльності особистості педагога-тренера приділяється велика увага спеціалістами у даній галузі знань.

Так, за твердженням Ільїна Є.П., всупереч назві „фізичне виховання” це поняття нерідко розглядається і теоретиками, і практикаками в основному як педагогічна система фізичного удосконалення людини, а формування моральної, вольової, естетичної сфер особистості залишається на другому плані. Між тим, головне завдання спортивного педагога полягає у тому, щоб підготувати студента морально і фізично до життя,

трудової діяльності тощо. Йому необхідно пам'ятати, що від його знань, досвіду, навичок залежить найважливіше – здоров'я студентів. При цьому, майстерність викладача фізичного виховання, на думку Ільїна І.П., базується на чотирьох компонентах: педагогічній направленості, знаннях, вміннях та професійно важливих якостях, а також на інтегральній характеристиці цих компонентів – авторитеті [6].

Специфіка педагогічної діяльності являє собою безперервне вирішення педагогічних завдань. Вирішити їх – означає знайти адекватний даній педагогічній ситуації спосіб досягнення педагогічної мети. Справа в тому, що викладач має справу із ситуацією навчання та виховання, яка постійно змінюється та визначається уважністю тих, хто навчається, їх відношенням до навчального матеріалу, взаєминами з викладачем, а також між самими студентами тощо. Тому досягнення мети одним раз і назавжди перевіреним способом переважно нереально. У зв'язку з цим, труднощі педагогічної діяльності полягають у тому, що треба постійно варіювати способи досягнення мети, обирати кращий для даної педагогічної ситуації [6].

Крім того, педагогічна діяльність має яскраво виражений суспільний характер. Саме вона справляє головний виховний вплив на людину. У повній мірі це відноситься й до діяльності педагога-тренера, яка проходить у рамках певної педагогічної системи, що встановлює зміст та структуру діяльності, а також структуру особистості педагога-тренера [5].

В свою чергу педагогічна система, за визначенням Н.В. Кузьміної, являє собою сукупність структурних і функціональних компонентів, що підпорядковані цілям виховання, освіти та навчання. Структурні компоненти дозволяють аналізувати педагогічну систему у статистиці. До них відносяться: цілі педагогічної системи, зміст навчальної інформації, засоби педагогічної комунікації, діяльність того, хто навчається, та педагога. Функціональні компоненти педагогічних систем обумовлюють їх становлення, розвиток та удосконалення. У якості основних функціональних компонентів педагогічних систем Н.В. Кузьміна виділяє: гностичний, проєктувальний, конструктивний, організаторський та комунікативний компоненти [5].

Психологи виділяють наступні якості суб'єктності педагога-тренера: 1) психофізіологічні (індивідні) якості суб'єкта

(здатки), які виступають як передумови здійснення ним своєї професійної ролі; 2) здатності; 3) направленість та інші особистісні якості; 4) професійно-педагогічні і предметні знання та вміння [8].

Особливості побудови навчально-тренувального та виховного процесів Вовк В. пропонує розглядати через об'єктивно-суб'єктивне перетворення особистості за логікою спадкоємності фізичного виховання середньої та вищої школи. Розуміння й здійснення діалектики спадкоємності фізичного виховання – основа взаєморозуміння, стимулювання самореалізації, самоствердження особистості у якості дійсного суб'єкта навчально-тренувального процесу. На всіх щаблях безперервного фізичного виховання є певні труднощі. Але три їх взаємопов'язані групи інваріантні по відношенню до ступенів фізичного виховання, які змінюються: 1) труднощі адаптації до нових умов фізичного виховання, підвищення фізичної підготовленості; 2) труднощі розвитку фізичних якостей у нових умовах; 3) труднощі оволодіння новими видами фізичних вправ, що відповідають мотивації та інтересам особистості. У зв'язку з цим, викладачі фізичного виховання покликані формувати умови вирішення діалектичних протиріч у фізичному вихованні й тим самим – успішного подолання самих складностей [2].

Що стосується специфіки роботи педагога-тренера у секції з виду спорту, то тут також належить враховувати психологічну культуру тренера-педагога. Мова йде про високопрофесійне розв'язання соціально-психологічних проблем у роботі з людьми, коли важливо не стільки знати, але й вміти, не стільки адаптувати різноманітну психологічну інформацію оточенню, скільки толерантно відстоювати духовні ідеї та ідеали, формувати благородні установки та переконання, збагачувати міжособистісні взаємини демократичним, гуманним, паритетним змістом [9].

Успіх тренера при роботі із окремим спортсменом, а тим більше із командою в цілому, залежить від його вміння побудувати правильні ділові та особисті відносини зі своїми вихованцями. Довіра до тренера, визнання його авторитета, добрий робочий контакт полегшують удосконалювання спортсменів, забезпечують високу керівність команди [10].

Відношення спортсмена з тренером відіграють суттєву роль в успішній діяльності як в індивідуальних видах спорту, так й в

ігрових. За насиченістю, різноманіттям контактів спортсмена із членами команди буває ніколи у повній мірі розпізнати й піддати якійсь оцінці партнерські відносини спортсмена з тренером [7].

Природно, говорячи про контакт між спортсменами та тренером як про важливу умову продуктивності їх спільної роботи, слід мати на увазі, що самі по собі взаємини у команді тісно пов'язані зі спортивною діяльністю, з конкретними задачами, які тренер вирішує разом із командою [10].

Особливо актуальною для груп спортивних секцій є проблема взаєморозуміння, коли умови протікання діяльності в основному залежать від спільної групової діяльності індивідуально, психологічно неповторних спортсменів, з одного боку, та тренера з іншого.

Питанню, яким повинен бути тренер, приділяло увагу багато авторів [4, 5, 8, 10]. Аналіз літературних джерел показує, що тренери та спортсмени, кожен по своєму, визначають особистісні характеристики ідеального тренера, часто вибираючи для цього знайомого тренера, який підготував спортсменів високого класу, або створюючи узагальнюючий образ на основі безпосереднього спілкування та роботи із декількома тренерами.

Слід відзначити, що на основі досліджень багатьох авторів при розгляданні особистості тренера, в ній умовно виділяють три компоненти – гностичний, емоційний та компонент поведінки [10].

Вищеописаний теоретичний аналіз наукових даних у досліджуваній галузі знань дозволяє стверджувати, що професійно-психологічні особливості діяльності особистості педагога-тренера – це складне утворення, яке необхідно розглядати у єдності усіх взаємопов'язаних компонентів, враховуючи складну ієрархію кожного компоненту окремо, з точки зору їх загального впливу на ефективність самої діяльності.

Метою даного дослідження було визначення найбільш важливих компонентів особистості викладача фізичного виховання та тренера спортивної секції, що дозволить вибірково і цілеспрямовано планувати й здійснювати педагогічний процес на заняттях фізичним вихованням та спортивним удосконаленням у вищих навчальних закладах гуманітарного профілю.

У процесі досліджень вивчались: рейтинг конкретних якостей, із яких склалися гностичний, емоційний компоненти і компонент поведження особистості викладача фізичного виховання та тренера спортивної секції, а також ступінь виразності зазначених компонентів.

У дослідженнях приймали участь 220 студентів та 10 педагогів-тренерів Київського національного лінгвістичного університету.

Для виявлення ступеню важливості трьох компонентів особистості педагога-тренера була проведена діагностика трьохрівневої структури особистості викладача фізичного виховання і тренера спортивної секції за методикою ТС-1 у навчальних групах студентів, які відвідують заняття з фізичного виховання та спортивні секції [10].

У результаті отримані наступні дані. Студенти, які відвідують заняття з фізичного виховання оцінили особистісні якості своїх викладачів та ступінь виразності кожного компоненту наступним чином:

- 1 місце – емоційний компонент
- 2 місце – компонент поведження
- 3 місце – гностичний компонент.

Оцінка особистісних якостей своїх тренерів й ступінь виразності кожного компонента студентами, що відвідують спортивні секції, наступна:

- 1 місце – гностичний компонент
- 2 місце – компонент поведження
- 3 місце – емоційний компонент.

Ступінь виразності компонентів особистості як викладача, так і тренера, згідно методики є достатньо високими. Так, компоненти, як посіли перші місця, оцінені студентами за максимальним балом; інші компоненти отримали оцінку – вище середньої.

Отримані дані свідчать про те, що взаємини між студентами та їх викладачами та тренерами, з точки зору самих студентів, в цілому задовільні й сприятливі. Однак знайдена різниця у оцінці пріоритетної виразності компонентів особистості у викладача і тренера. Так, для студентів, які відвідують заняття з фізичного виховання, найбільш важливим є емоційний компонент особистості викладача, що виражається в потребі у неформальних, теплих стосунках, увазі, підтримці, визнанні студента як особистості. Можливо, ще пояснюється тим, що, по-перше, фізичне виховання у вищих навчальних закладах гуманітарного профілю не є профілюючою дисципліною, а по-

друге, різним рівнем фізичної підготовленості студентів.

Для студентів, що відвідують спортивні секції, важливою є компетентність тренера як спеціаліста, рівень його професійної майстерності. Така вимогливість студентів до своїх тренерів пояснюється наявністю певних спортивних навичок у тих, що займаються, та постійним бажанням їх удосконалювати. Також, для студентів, які відвідують спортивні секції, важливими є особливості зовнішньої поведінки та спілкування тренера з ними. Останні дані узгоджуються із результатами досліджень Бабушкіна Г.Д., який стверджує, що недостатньо розвинена комунікативна компетентність тренера може призводити у подальшому до розриву взаємин з боку студентів. Формування комунікативних вмінь пов'язано безпосередньо з наявністю в інтелектуальному багажі тренера того об'єму психологічних знань, який необхідний для побудови ефективного спілкування із вихованцями. Поява комунікативних вмінь у процесі спілкування багато в чому зумовлена певними якостями особистості та характером психологічного стану тренера [1].

Узагальнюючи результати досліджень, можна стверджувати, що виховна функція як викладача фізичного виховання, так і тренера, є наскрізною, стрижневою у його багатокomпонентній діяльності.

Висновки. Таким чином, отримана інформація студентів про пріоритетну важливість компонентів особистості педагога-тренера є досить цікавою як для викладача фізичного виховання, так і для тренера спортивної секції. Оскільки виявлені результати досліджень дозволяють вибірково й цілеспрямовано планувати і здійснювати педагогічний процес на заняттях фізичним вихованням та спортивним удосконаленням у вищих навчальних закладах гуманітарного профілю.

Література

1. Бабушкин Г. Д. Коммуникативная компетентность как фактор развития субъект-субъектных отношений между тренером и спортсменом // Всероссийский симпозиум. Спортсмен как субъект деятельности. 8-10 июня 1993 г. – Омск, 1993. – С. 44-47.
2. Вовк В. Объективно-субъективное преобразование личности в логике преемственности физического воспитания средней и высшей школ // Наука в олимпийском спорте. 2000. №2. – С. 118-121.
3. Горбачева В.В. Методологические основания и социально-психологические механизмы самоопределения личности тренера. – М.: Интегративные исследования, 1997. С. 47-49.
4. Григорьянц И.А. О совершенствовании психологического образования будущего тренера в системе физической культуры и спорта // Теория и практика физической культуры. – 1997. – С. 53-55.

5. Деркач А.А., Исаев А.А. Педагогика и психология деятельности организатора детского спорта: Учебн. пособие по спецкурсу для студентов пед. ин-тов по спец. №2114 „Физ. воспитание“. – М.: Просвещение, 1985. – 335 с.

6. Ильин Е.П. Психология физического воспитания: Учебн. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. №2114 „Физ. воспитание“. – М.: Просвещение, 1987. – 287 с.

7. Палий В.И., Федорова С.П. Влияние статуса тренера на эффективность выступления команды. Ананьевские чтения (Тезисы научно-практической конференции) / Под ред. А.А. Крылова. – СПб.: Издательство С.-Петербургского университета, 2000. – С. 102-103.

8. Родионов А.В. Психология физического воспитания и спорта: Учебник для вузов. – М.: Академический Проект; Фонд „Мир“, 2004. – 576с.

9. Савченко В., Андришина Л., Мельниченко А. Деякі аспекти формування психологічної культури тренера. ІХ Міжнародний науковий конгрес. „Олімпійський спорт і спорт для всіх“. – К.: Олімпійська література, 2005. – С. 191.

10. Ханин Ю. Л. Психология общения в спорте. – М.: Физкультура и спорт, 1980. – 208 с.

Рогачова О.М., Ляной М.О

Сумський державний педагогічний університет
ім. А.С. Макаренка

ФАКТОРИ МОТИВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті обговорюються шляхи підвищення мотивації школярів до фізичного самовдосконалення як у системі організованих, так і самостійних занять фізичною культурою і спортом, що сприятиме фізичному розвитку та покращенню здоров'я.

Актуальність роботи. Пріоритети особистості в суспільстві декларуються не тільки її правами, але й конкретними державними реформами, спрямованими на задоволення потреб та інтересів людини, її розвитку та удосконалення, благополуччя та розквіту суспільства в цілому. Індикатором прогресивних гуманістичних зрушень можна вважати Цільову комплексну програму “Фізичне виховання – здоров'я нації”. На відміну від попередніх програм, головною метою реформ системи фізичного виховання має бути покращення здоров'я людини з урахуванням її потреб, мотивів діяльності, інтересів.